

VERMAAK EN VERTIER: FEESTEN TE OUDENAARDE (1830-1914)¹ CASUS: DE GEBUURTEFEESTEN

Sabine Clauwaert

In deze bijdrage is het de bedoeling om enerzijds een algemeen beeld te schetsen van de feestcultuur in de 19de en het begin van de 20ste eeuw en anderzijds één bepaald soort feesten in het bijzonder te belichten, met name de gebuurtefeesten.

In het eerste gedeelte worden de feesten gesitueerd binnen een bredere maatschappelijke context: er wordt nagegaan in welke mate dit culturele aspect in relatie stond met de heersende politieke, economische en sociale omstandigheden.² In het volgende gedeelte worden de gebuurtefeesten uitvoerig belicht: hun verloop, de deelnemers en een situering binnen het totale feestvermaak en het dagelijkse leven. Tot slot wordt het artikel beëindigd met enkele algemene conclusies.

1. Feesten in de 19de en het begin van de 20ste eeuw

Zoals het begrip "cultuur" aanvankelijk betrekking had op de beeldende kunst, de literatuur en de muziek, is men met de jaren het begrip "cultuur" breder gaan invullen. De nieuwe cultuurgeschiedenis - of zogenaamde socio-culturele geschiedenis - die uit deze evolutie ontstond, bestudeert "hoe je eet, drinkt, loopt, spreekt, zwijgt en noem maar op".³ Hiermee kwam ook een aspect als "feesten en vermaak" meer in de histori-

sche belangstelling. Een dergelijk facet van het culturele leven dient bovendien niet enkel op zich onderzocht te worden, maar moet in een bredere sociale, economische en politieke context worden geplaatst.

De samenhang tussen feesten en politieke omstandigheden lijkt op het eerste zicht misschien niet zo evident, maar we kunnen duidelijk stellen dat het feestvermaak een politiek machtsmiddel was. De overheid probeerde namelijk aan de hand van allerhande reglementen en bepalingen de feesten te beïnvloeden en naar haar hand te zetten. Die relatie tussen feest en macht vinden we treffend verwoord door J. Boissevain: 'Feesten zijn een belangrijk element in de plaatselijke politiek. Plannen over publieke vieringen, waarmee de reputatie van zowel de gemeenschap als organisatoren beklemtoond wordt, zijn belangrijke hulpbronnen in de strijd om macht, aanzien en invloed. Dus controle over de organisatie van een feest is een belangrijke prijs en daar beconcurreren men elkaar om'.⁴ Deze bevinding komt duidelijk tot uiting in de manier waarop openbare feesten, zoals de jaarlijkse kermis, feesten naar aanleiding van het bezoek van hoogwaardigheidsbekleders en koninklijke en nationale feesten werden georganiseerd. Daarnaast kon men door zijn deelname aan of betrokkenheid bij een bepaald feest zijn aanzien

en invloed laten gelden en tentoonspreiden. Vandaar dat vele figuren uit de lokale politiek voorzitter of lid waren van diverse ontspanningsverenigingen, die veelal sterk politiek gekleurd waren. Daarnaast had de overheid nog op een andere manier sterk de hand in de plaatselijke feestcultuur, met name door het toekennen van subsidies en het verlenen van eventueel vereiste toelatingen om een feest of een andere vorm van vermaak te organiseren.⁵

De situatie te Oudenaarde is een prachtige illustratie van de manier waarop feesten meermaals in het politieke vaarwater terecht kwamen. De politieke strijd, die vanaf de jaren 1860 tussen de katholieken en de liberalen uitbrak, had duidelijk invloed op het verloop van verschillende feesten die door de stad werden georganiseerd en op de houding die deze politieke groeperingen tegenover het feestvermaak hadden. De liberalen keken met argusogen naar de publieke feesten die onder het katholieke bestuur plaatshadden en vice versa. Men onthield zich in de geschreven pers niet van commentaar op het feestgebeuren en de kleinste miskleun was een kans voor de tegenpartij om te zeggen "onder ons bestuur zou het nooit gebeurd zijn".

Wat betreft de 19de en het begin van de 20ste eeuw, wordt er in de literatuur tevens gewezen op de impact van de Industriële Revolutie op het dagelijkse leven, dus ook op een aspect als feesten en vermaak. De veranderingen die de industrialisering meebracht - de mechanisering die gepaard ging met een toe-

name van de productiviteit en een striktere arbeidsdiscipline - hadden hun weerslag op de vrije tijd in het algemeen en op bepaalde feesten en vermakelijkheden in het bijzonder. De tijd werd op een andere manier ingevuld: er kwam een striktere scheiding tussen de arbeidstijd en de vrije tijd, die aanvankelijk afnam. Het gevolg was dat de traditionele feesten en vormen van vermaak veranderingen ondergingen: er werd niet meer langdurig feestgevierd en de feesten werden soberder van vorm en inhoud. Daarnaast doken vanaf de tweede helft van de 19de eeuw ook andere vormen van vermaak en ontspanning op. In de literatuur duidt men aan dat er rond de eeuwwisseling door een toename van het inkomen en het geleidelijk verminderen van het aantal werkuren meer tijd en geld vrijkwam voor ontspanning, waardoor nieuwe ontspanningsmogelijkheden ontstonden.⁶

De weerslag van de industrialisering op de feestcultuur blijkt te Oudenaarde evenwel minder uitdrukkelijk te zijn geweest. De stad nam pas laat deel aan de industrialisatie en de industriële ontwikkeling zette slechts op een traag tempo door, zodat er pas op het einde van de 19de eeuw en het begin van de 20ste eeuw van een industriële bloei te spreken was. Pas dan merken we veranderingen in de ontspanningswereld te Oudenaarde: een toename van het aantal maatschappijen, zoals kaartclubs en bolmaatschappijen en de opkomst van nieuwe ontspanningsvormen als cinema, turnen, voetbal en wielrennen. Het is evenwel te eenvoudig om de relatie

tussen de feestcultuur en de economische context te beperken tot de Industriële Revolutie, daar we ten aanzien van steden en gemeenten die de industriële boot misten enkel tot het besluit zouden komen dat de economische situatie geen impact heeft gehad op de feest- en vermakelijkheden. Oude-naarde mocht dan geen industriestad zijn, de stad was uitgegroeid tot een regionaal markt-, handels- en ambachtscentrum. Het was van belang dat de feesten inwoners uit de omliggende steden en gemeenten aantrokken, daar dit ten goede kwam aan de herbergiers en handelaars en tevens aan de stad als handelscentrum. De plaatselijke politieke strekkingen zagen daar eveneens het belang van in en haalden dit gegeven als argument aan in hun politieke strijd: de openbare feesten die weinig aantrekking hadden gehad, stelden ze voor als zwarte dagen voor de neringdoenden van de stad die door de tegenvallende resultaten van het feest heel wat inkomsten waren misgelopen.

Tot slot verdient de sociale dimensie van het feestvermaak onze aandacht. In het debat aangaande de volkscultuur en de elitecultuur zijn een hele reeks meningen en argumenten op tafel gegooid. Men kan niet langer stellen dat er sprake was van een volks- en elitecultuur die lijnrecht tegenover elkaar stonden en waartussen een eenzijdige wisselwerking heerste van boven naar beneden toe. Er was daarentegen een wederzijdse beïnvloeding en uitwisseling van culturele goederen tussen de hogere en de lagere klassen. Bovendien is het beter te

spreken van "culturen" in plaats van "cultuur": het volk en de elite kunnen namelijk niet als homogene groepen beschouwd worden, binnen deze omschrijvingen constateren we een sociale differentiatie. Het gevaar bestaat echter dat, door de aandacht volledig te richten op de lagere en de hogere klassen, een belangrijke sociale groep vergeten wordt, met name de middenklassen). Deze stand heeft nochtans een belangrijke rol gespeeld in de strijd tegen het "volkse" vermaak, door een alternatief te bieden met de zogenaamde "rational recreation" (rationeel vermaak). Het is tevens deze middengroep, eerder dan de lagere sociale klassen, die we terugvinden in de verenigingen en die de beoefenaars zijn van de nieuwe vermakelijkheden en ontspanningsvormen.⁷

Al was er dan culturele uitwisseling, toch kan niet steeds gesproken worden van sociale vermenging binnen de feestcultuur. Bepaalde feesten als bezoeken van de koninklijke familie en andere hoogwaardigheidsbekleders, maar ook de intrede van de burgemeester, leken voornamelijk gericht op de elite lagen van de bevolking. De deelname van de lagere klassen hieraan was eerder oppervlakkig te noemen en beperkte zich tot het toekijken op het gebeuren. In enkele gevallen liet de hogere stand de "armen" evenwel meegenieten van de feestelijkheden door een brooddeling. Bij verschillende feesten en vermakelijkheden was er bovendien een sociale drempel ingebouwd, die het arbeiders en andere personen die laag op de sociale ladder

stonden onmogelijk maakte om deel te nemen aan het feestvermaak. De toegangsprijs, het verplicht dragen van gepaste kledij, het behoren tot een bepaalde vereniging,... het waren allemaal middelen om het vermaak te beperken tot het eigen milieu. Daartegenover stond dat de lagere klassen natuurlijk hun eigen vermakelijkheden hadden. Het is evenwel niet eenvoudig de betrokkenheid van het gewone volk bij bepaalde feesten na te gaan. De lagere klassen hebben geen directe bronnen nagelaten, waardoor we aangezien zijn op bronnen die van de sociale bovenlaag uitgaan. Op die manier krijgen we echter wel een beeld van de feesten waarop de hogere klassen met afkeer neerkeken. Carnaval was een dergelijk feest, alhoewel er in Oudenaarde een dubbelzinnige houding tegenover dit soort vermaak werd aangenomen. Enerzijds werd erop gewezen dat de oude glorie van het carnaval in de stad was verlorengegaan en anderzijds werd het gedrag van de paar resterende feestvierders aan de kaak gesteld, daar het mensen uit de lagere regionen van de samenleving betrof. De midden- en hogere klassen wilden van carnavalsfeest nog iets maken, maar zij zagen het tevens als een feest dat sociaal verderf met zich meebracht als de lagere klassen het vierden.

2. De gebuurtenfeesten

Vandaag staat in de maatschappij het individu centraal, maar in vroegere tijden was dit niet het geval. Het gemeen-

schapsgevoel was toen veel sterker en dit gevoel kwam tot uiting in het fenomeen van de gebuurte. De gebuurte is echter niet eigen aan de 19de en het begin van de 20ste eeuw, maar gaat terug tot de Middeleeuwen. Gedurende deze periode moest de gebuurte instaan voor de orde en de rust. In de Nieuwe Tijd bezat zij een diversiteit aan bevoegdheden: de nachtwacht, het onderhoud van de openbare voorzieningen, de brandbestrijding, de ordehandhaving en de voedselbevoorrading, het bemiddelen bij burenruzies en echtelijke ruzies en de organisatie van feesten. Na de Franse revolutie werd deze instelling afgeschaft. In 1804 werd ze opnieuw opgericht. Dit ging echter gepaard met een beperking van de bevoegdheden en gedurende de 19de eeuw zouden de gebuurten nog verder aan belang inboeten. Dat de gebuurten minder belangrijk werden in de samenleving, had vooral te maken met de officiële rol die ze tot dan toe in de samenleving hadden gehad. We kunnen stellen dat ze op sociaal en cultureel vlak sterk aanwezig bleven in de maatschappij: vooral in de wijken waar arbeiders en sociaal minderbedeelden woonden - maar ook bij de middenklasse - fungeerde de gebuurte als een sociaal vangnet dat de onderlinge dienstverlening regelde. Binnen de gebuurte namen een aantal personen de leiding en de coördinatie op zich: de deken, de baljuw en de knaap. De deken, gekozen door alle inwoners van de buurt, was de schakel tussen de bewoners van de gebuurte en het eigenlijk bestuur van de stad.

Hoewel zijn bevoegdheden doorheen de tijd sterk waren afgenomen, bleef de deken desondanks een groot sociaal aanzien behouden tijdens de 19de eeuw. Doorgaans behoorde de deken trouwens tot de kapitaalkrachtigen van de buurt, veelal beoefende hij een vrij beroep. Daarnaast waren er nog de baljuw en de knaap, die respectievelijk de financiën en het rondbrengen van de boodschappen voor hun rekening namen. De taak van de baljuw bracht een zekere verantwoordelijkheid met zich mee. Bovendien trad hij op als plaatsvervanger van de deken bij diens afwezigheid en in vele gevallen nam hij later de functie van deken waar. De functie van de knaap had daarentegen vooral een sociaal karakter.⁸

Wat de gebuurten in Oudenaarde betreft, kunnen we zeggen dat het buurtleven duidelijk in het stadsbeeld aanwezig was. In het kader van mijn thesis heb ik, aan de hand van archiefdocumenten en het werk van A. Vander Eecken en C. Vergucht, trachten na te gaan hoeveel gebuurten er in de Scheldestad bestonden gedurende de periode 1830-1914.⁹ Het aantal gebuurten in een provincie-stad als Oudenaarde moet tussen de twintig en de dertig hebben gelegen. In het algemeen bestond een gebuurte uit één straat, een deel van een straat met haar zijstraten en stegen of uit enkele straten samen. Uit het bronnenonderzoek kon tevens worden afgeleid dat de gebuurten een voornamelijk rol speelden in de feestcultuur: zowel bij de deelname als bij de organisatie van de feesten.

Een gelegenheid die door de gebuurten

te baat werd genomen om te feesten binnen de eigen gemeenschap, was de verkiezing en de instelling van een nieuwe deken of baljuw. De hele wijk werd bij een dergelijke gelegenheid op de been gebracht om de wijk te versieren en hulde te brengen aan de nieuwgekozene. Meestal werd deze gebeurtenis gevierd met een verlichting en een versiering van de huizen, het overhandigen van een bloementuil en in het merendeel van de gevallen werd nog een bezoek gebracht aan de herbergen in de betreffende wijk. Uit de verslagen van deze vermakelijkheden en de inspanningen die de wijkbewoners deden, valt trouwens af te leiden welke voornamelijk plaats de deken in de buurtgemeenschap innam. De blijken van genegenheid tegenover de deken van een gebuurte verwoordde men soms ook treffend in de gedichten, die men bij deze gelegenheid voordroeg. Wanneer we de gebuurte zelf aan het woord laten, blijkt hoezeer de deken de spil was van het gemeenschapsleven: '...Die zorg, noch last, nog tijd voor uw geburen spaart; Uw wijs bestuur, uw vaderlijk gemoed, Wekke ons allen op tot plicht en goed; Eendracht en vrede heersche steeds op deze wijk, Genegenheid en liefde onder arm en rijk;...'.¹⁰

De feesten, die de gebuurte organiseerde, draaiden echter niet enkel om de deken of de baljuw, ook andere inwoners van de wijk konden in het middelpunt van de belangstelling staan. Geboorten, huwelijken, jubilea, een overwinning, een ereteken of een benoeming,...brachten tevens feestvreugde. Hoe verliep zo'n feest? De feestelijkheid

Gebuurtefeest op de Gevaertsdreef even na 1900.

Bron: TULLEKEN (M.J.) en DE SMET (M.). *Oudenaarde in oude prentkaarten*. Zaltbommel, Europese Bibliotheek, 1972.

den werden in de meeste gevallen aangekondigd door vreugdeschoten of het luiden van de klokken. Vervolgens begon het feest in een wijk die voor de gelegenheid met vlaggen en wimpels getooid was en waar de bewoners voor 's avonds een verlichting hadden voorzien. Het zal wellicht een prachtig plaatje hebben opgeleverd, de manier waarop de woningen met lichtjes en lampions behangen waren en naar alle waarschijnlijkheid zullen ook fakkels of kaarsen het straatbeeld hebben getooid. Over deze verlichtingen dient met enige terughoudendheid gesproken te worden, daar de bronnen die steeds op een stereotiepe manier beschrijven.

Vooraf naar aanleiding van een huwelijksjubileum werden feestelijkheden

georganiseerd en in bepaalde gevallen zette men een heus feestprogramma op poten. Aan de hand van de verslagen van de jubilea krijgen we soms ook informatie omtrent de sociale toestand van de gemeente en zijn inwoners. Onafhankelijk van de sociale status van de jubilarissen en of er nu een feest was of niet, een huwelijksjubileum ving steeds aan met een eucharistieviering in de kerk van O.L.V. van Pamele of in de Sint-Walburgakerk. Op een bepaalde zondag had er zelfs in de beide kerken een jubileummis plaats. Terwijl het jubelfeest van mijnheer en mevrouw Van de Putte een groot aantal nieuwsgierigen trok die de stoet en de prachtige voorbereidingen wilden bewonderen, ging het echtpaar Springal 'bijna zonder kennis van

iemand' naar de kerk van Sint-Walburga. 'Geen eer werd deze ouderlingen bewezen, geen gelukwensen werden de eerlijke werkman gewenst, hij scheen als vergeten, wanneer eensklaps het stadsmuziek - geen verschil makend tussen het lot van de arbeider en de rijke - de grijzaard met een luisterrijke serenade vereerde die een grote indruk had op en de goedkeuring draagde van het volk'.¹¹ Er waren echter gebuurten die de zaken grootser aanpakten: de gebuurte van de Krekelpuut stelde, met de toestemming van de burgemeester en schepenen, een uitgebreid feestprogramma op. Terwijl men de avond voorafgaand aan de feestdag de klokken en de beiaard het feest had laten aankondigen, werden de mensen 's morgens opgeroepen door het klokkenspel dat de stoet zou uitgaan. De optocht die men naar aanleiding van het jubileum had georganiseerd om het feestpaar te begeleiden, bestond uit de Toonkundige Maatschappij de 'spijwerkers', de nachtwakers van de stad en de schoenmakers. Daarna volgde het broederschap van de H. Schapulier met enkele "maagdekens" en drie jubilarissen van het broederschap. Verder zag men de geburen, waarbij enkele "maagdekens" liepen met jaarschriften en lofrijmen, gevolgd door twee "maagdekens" met een jubeldicht. Deze groep werd voorafgegaan door de uitbeelding van een goed uitgedost huwelijk en gevolgd door de erwagen met het feestpaar, omringd door "maagdekens" met kronen en kruiken. Na de mis werden nog enkele jubeldichten opgedragen en er werd geëindigd

met een verlichting.¹² Alhoewel niet alle jubilea op een dergelijke wijze werden gevierd, zijn er in de kranten nog voorbeelden te vinden van soortgelijke buurtfeesten. Veel hing natuurlijk af van de financiële en de sociale toestand van de betrokkenen en van de financiële positie van de gebuurte. Het opzetten van een stoet, het laten luiden van de klokken en spelen van de beiaard, het afschieten van vuurwerk, enz. brachten kosten mee. Allicht hadden gebuurten waar meer gegoeden woonden een betere financiële positie dan de arbeiderswijken. Toch kunnen we vaststellen dat vanaf 1880 in de Oudenaardse kranten meer berichten verschenen van jubilea die uitbundig gevierd werden en waarin de gebuurten een grote inbreng hadden. Er was onder meer in toenemende mate sprake van feestmaaltijden bij het huwelijksjubileum. Naar aanleiding van dit feest ontdekten we in de bronnen bovendien voor het eerst dat het college van burgemeester en schepenen zijn gelukwensen aan de jubilarissen overmaakte. In dit geval werden de gelukwensen van de plaatselijke overheid via een brief bekend gemaakt, maar in een enkel geval kwam de burgemeester persoonlijk de jubilarissen zijn gelukwensen overbrengen. We kunnen ons natuurlijk afvragen of het stadsbestuur dit bij alle jubilarissen deed.

Alvorens in te gaan op het aspect buurttekermessen dienen we een ander facet aan te halen aangaande de feestcultuur van de Oudenaardse gebuurten. De gebuurten kwamen in de bronnen ook voor naar aanleiding van het inhalen

Gebuurtefest in de Nederstraat, 1893.

Bron: STADSARCHIEF OUDENAARDE, fotoarchief, OUD 349, Oude foto's (o.a. gebuurtefest Nederstraat 1893, musea, bierfeesten).

van een persoon: "bij iemands komst hem plechtig of feestelijk tegemoetgaan en ontvangen". Wanneer een inwoner van de gebuurte in een bepaalde functie herkozen of benoemd was, een overwinning had behaald of een ereteken had ontvangen, werd hij door de inwoners van de wijk hartelijk en feestelijk onthaald. Ze gingen hem in bepaalde gevallen aan de stadsmuren of aan het station

afhalen en begeleiden hem in stoet huiswaarts. Bij dergelijke optochten kon de muziek natuurlijk niet ontbreken en bij de aankomst in de gebuurte werd het feestvarken met een serenade vereerd. In het geval er geen serenade werd aangeboden werd de te huldigen persoon getrakteerd op een algemene verlichting van de wijk, waarbij de huizen versierd waren met de nationale driekleur, wim-

pels en vlaggen. Hier en daar prijkten ook gedichten en opschriften. Soms boden de gebuurten de gevierde persoon zelfs een geschenk aan. Naar alle waarschijnlijkheid droeg iedere bewoner dan bij in de kosten. Zo ontving de heer Ruysen, conducteur van bruggen en wegen, bij zijn benoeming tot Ridder in de Leopoldsorde een geschenk van de gebuurte Koekop. De overhandiging van het geschenk ging gepaard met het voorlezen van een gedicht, waarvan de volgende passage treffend de inspanningen van de gebuurte uitdrukt: '...Daarom willen wij ons niet ten achter stellen, En komen hier ook eens aanbellen, Om U aan te bieden eenen korf, Die gemaakt is met vele zorg, En die gij wel zult kunnen bewaren, Zonder moeite en gevaren, En die wij hopen met veel verlangen, Ook wel zal worden ontvangen. Ja Mijnheer, als gij het zult bekijken, Gij zult zeggen 't is van de rijken; Neen Mijnheer ge zijt mis, Zegt dat het van uwe naburen is,...'.¹³ Uit het feit dat dergelijke feestelijkheden in de weekbladen werden opgenomen en uit het commentaar dat men ten aanzien van deze gebuurtefeesten formuleerde, kunnen we afleiden dat dit soort vermaak positief onthaald werd. Naar alle waarschijnlijkheid had men liever deze feesten, die getuigden van een sterk gemeenschapsgevoel en die wellicht zonder enige wanorde of uitspatting verliepen - alhoewel dit met enige terughoudendheid dient gesteld te worden. Met betrekking tot deze feesten werd in de geraadpleegde bronnen namelijk geen enkele vermelding gevonden van versto-

ring van de openbare orde en zeden. Meestal vond men in de kranten een commentaar zoals over de gebuurte Koekop: 'Wij brengen hier allen lof aan al de gebuurs van de genoemde straten die bij dergelijke gelegenheden zich vereenigen om eene ware vereering en blijken van genegenheid aan hunne medegeburen te bewijzen'. Daartegenover stond dan een scherpe kritiek in het geval er door de gebuurte niets werd georganiseerd. 'Hadde een inboorling van een grote stad dergelijke zegepraal behaald, gans het gebuurte ware met vlaggen, wimpels, enz. versierd geweest, en serenaden en verlichtingen zouden niet ontbroken hebben. Te Audenaerde gaat dat geheel anders. Men laat daar Gods water over Gods aarde lopen en bekommert zich al heel weinig over een zegepraal waarover alle andere plaatsen zich zouden verhoveerdigen. Ook al was er niet een vaantje, niet een keersken te zien in de gebuurte waar onze talentvolle kunstenaars woont'.¹⁴

De gebuurten speelden tevens een belangrijke rol bij de viering en de organisatie van de kermisfeesten. De septemberkermis werd grotendeels bepaald door het programma dat de stedelijke overheid in augustus opmaakte. Aanvankelijk voorzag het stadsbestuur - zo goed als jaarlijks - in een bolwedstrijd of volksspelen voor de gebuurten, waarmee geldprijzen te winnen waren. Tijdens de eerste jaren van de onderzochte periode werd er zowel een boling voor mannen als voor vrouwen georganiseerd, maar later werd er

slechts één bolspel voorzien. 'Het bolspel tusschen de gebuerten der stad heeft verleden dynsdag alweer de grote merkt doen krielen van volk. De pryzen zyn hevig betwist geworden'.¹⁵ Behalve dit overheidsinitiatief zijn, tot en met het derde kwart van de 19de eeuw, geen aanwijzingen terug te vinden dat vanuit de gebuerten zelf initiatieven werden genomen met betrekking tot de kermisdagen. Het lijkt evenwel weinig waarschijnlijk dat de verschillende buurtgemeenschappen, die binnen het Oudenaardse sociale leven toch zichtbaar aanwezig waren, het kermisgebeuren onopgemerkt voorbij lieten gaan. Wellicht beperkten de feestelijkheden zich tot een bezoek aan de herbergen in de wijk, waar men zich overgaf aan het gerstenat en de muziek, en tot deelname aan de initiatieven van de overheid en de verenigingen. Veranderingen merken we op vanaf de jaren 1880: enerzijds werd het bolspel vervangen door volksspelen en anderzijds organiseerden de gebuerten eigen feesten en vermakelijkheden. Wat betreft de volksspelen, deze werden georganiseerd in de diverse gebuerten en de stedelijke overheid verdeelde de subsidie om te voorzien in prijzen. Wellicht betrof het vermakelijkheden als mastklimming, zaklopen,... Het is echter niet duidelijk of de verschillende spelen over de stadswijken werden verspreid, of dat de gebuerten elk op zich volksspelen organiseerden. Op het einde van de 19de eeuw begonnen de gebuerten tijdens de kermisdagen hun eigen feestelijkheden te organiseren. Vanaf het einde van de jaren 1880 zijn er subsidie-

aanvragen terug te vinden vanwege de gebuerten aan het stadsbestuur, waarin om een toelage wordt gevraagd om naar aanleiding van de jaarlijkse kermis feestelijkheden te organiseren. In het merendeel van de gevallen gaf de gemeente op dat zij een volksfeest wou geven, maar meestal werden kosten noch moeite gespaard voor stoeten, allerhande volksspelen, bals, een avondmaal, muziek, vuurwerk, luchtballons, enz. Omdat de plaatselijke overheid geen vermakelijkheden voor de gemeente meer organiseerde gingen de gebuerten zelf de organisatie van feestelijkheden op zich nemen waarbij de overheid in sommige gevallen financieel tussenbeide kwam. Deze evolutie zette door in het begin van de 20ste eeuw, en in de kranten van september en oktober duiken voor het eerst aankondigingen op van buurtkermis en buurtfeesten. Toch hadden er in 1893 en 1903 nog twee grote buurtfeesten plaats, waarvoor het stedelijk bestuur een ruim budget vrijmaakte. Gedurende deze feesten ging dan een optocht van alle gebuerten door, waarin verschillende taferelen, figuren en gebeurtenissen werden uitgebeeld.¹⁶ Het belang van de gebuerten is uit voorgaand relaas duidelijk gebleken: bij de studie van het sociaal-cultureel leven dient met deze instelling zeker rekening gehouden te worden. In Oudenaarde is het voornamelijk vanaf het derde kwart van de 19de eeuw dat de gebuerten zich op cultureel gebied sterk gaan profileren, zowel tijdens de septemberkermis als met hun eigen feesten.

3. Tot slot

De gebuurtenfeesten waren bovendien één van de enige feesten waarbij er mogelijk sprake was van sociale vermenging. Deze vaststelling verdient echter enig voorbehoud, daar het onderzoek ons weinig informatie heeft verschaft betreffende de sociale differentiatie binnen de Oudenaardse gebuurten. Een andere opmerking die we in deze afsluitende paragraaf moeten maken betreft de impact van het buurtleven. Er werd reeds gesteld dat de gebuurte een grote inbreng had in gebeurtenissen die vandaag de dag voornamelijk tot de privé-sfeer behoren. We zouden hieromtrent eerder kunnen spreken van de "sociale verplichting" van de bewoners om aan dergelijke feestelijkheden deel te nemen. Men kon zich - vooral in volksbuurten - namelijk moeilijk onttrekken aan deze feesten en vermaken, omdat men op sociaal-economisch vlak sterk op elkaar aangewezen was.¹⁷ Deze bevinding sluit aan op de gebuurte die kan aanzien worden als een sociaal vangnet. De sociale "voordelen" die het gemeenschapsleven voorzag brachten dus klaarblijkelijk culturele verplichtingen mee.

NOTEN

1 CLAUWAERT (S.). *Feestvermaak te Oudenaarde, 1830-1914*. Gent, UG (onuitgegeven licentiaatsverhandeling), 1997-1998, 248 p. (Prom.: Dr. G. Deneckere); CLAUWAERT (S.). *Feesten te Oudenaarde*. In: DEVOS (P.) red. *Monumenten en landschappen in Oudenaarde (10)*.

Uitgegeven naar aanleiding van Open Monumentendag 1998. Oudenaarde, Stadsbestuur Oudenaarde, 1998, p. 8-14.

- 2 In dit algemene gedeelte betreffende de feestcultuur, zullen de bevindingen van de auteurs uit het vakgebied in bepaalde gevallen geïllustreerd worden met gegevens die betrekking hebben op de situatie te Oudenaarde. Deze vaststellingen zijn gemaakt op basis van onderzoek in de kranten het "Nieuws- en Annoncenblad van Audenaerde" en "De Scheldegalm" en in het stadsarchief van Oudenaarde.
- 3 BURKE (P.). *Volkscultuur in Europa, 1500-1800*. Amsterdam, AGON, 1990, p. 12-13.
- 4 BOISSEVAIN (J.) red. *Feestelijke vernieuwing in Nederland?* Amsterdam, P.J. Meertens - Instituut voor Dialectologie, Volkskunde en Naamkunde, 1991, p. 6-10.
- 5 BOISSEVAIN (J.). *Identiteit in feestelijkheid*. In: KOSTER (A.) red. *Feest en ritueel in Europa. Antropologische essays*. Amsterdam, VU Boekhandel/Uitgeverij, 1983, p. 9-10; CORBIN (A.) red. *Les usages politiques des fêtes aux XIXe-XXe siècles*. Paris, Publications de la Sorbonne, 1994, p. 7-9 + p. 17.
- 6 CUNNINGHAM (H.). *Leisure in the Industrial Revolution, c. 1780- c. 1880*. London, Croon Helm, 1980, p. 9-12 + p. 74; LINDERS-ROOIJENDIJK (T.). *Een beknopte geschiedenis van de vrije tijd en vrijetijdsbesteding*. In: DE LEEUW (K.) red. *Van ontspanning en inspanning. Aspecten van de geschiedenis van de vrije tijd*. Tilburg, Gianotten, 1995, p. 7; LINSSENS (G.). *Amusement op grote schaal*. In: DE LEEUW (K.) red. *Op. cit.*, p. 214.
- 7 BURKE (P.). *Op. cit.*, p. 8-10; CUNNINGHAM (H.). *Op. cit.*, p. 86-106; LINDERS-ROOIJENDIJK (T.). *Art. cit.* In: *Op. cit.*, p. 16-24.

- 8 DECAVELE (J.) red. *Gebuurteleven en dekenijen te Gent, 14de - 20ste eeuw*. Gent, Stadsarchief Gent - Koninklijk Verbond der Gebuurtedekenijen van de Stad Gent, 1992, p. 32-36. VAN SEVEREN (G.). *Het gebuurte- en dekenijleven te Gent. Vroeger en nu*. Gent, Kredietbank, 1977, p. 7-11 + p. 14.
- 9 VANDER EECKEN (A.) en VERGUCHT (C.). *Volksleven Oudenaarde*. Oudenaarde, Streekmuseum, 1990.
- 10 *De Scheldegalm*, 22.09.1901/2,A.
- 11 *Nieuws- en Annoncenblad van Audenaerde*, 28.04.1839/1,A.
- 12 *Nieuws- en Annoncenblad van Audenaerde*, 30.05.1830/4,A+B.
- 13 *De Scheldegalm*, 18.11.1883/2,B.
- 14 *Nieuws- en Annoncenblad van Audenaerde*, 04.06.1843/2,A.
- 15 *Nieuws- en Annoncenblad van Audenaerde*, 20.09.1863/1,A.
- 16 STADSARCHIEF OUDENAARDE, OUD VI 136-140, 643.1-319/395, Kermis 1832-1913; *Nieuws- en Annoncenblad van Audenaerde; De Scheldegalm*.
- 17 DE LEEUW (K.). *Mentaliteit en vrije tijd, 1800-heden*. In: DE LEEUW (K.) red. *Op cit.*, p. 28; VERHEIRE (I.). *Het ontspanningsleven van Brugse arbeiders (1890-1921)*. Gent, UG (onuitgegeven licentiaatsverhandeling), 1997-1998, p. 69 (Prom.: Dr. G. Deneckere).

Met

---

de sympathie

---

van de

Generale Bank